

Vena gravkapell

Antikvarisk medverkan vid renovering av tak och kors

Vena kyrkogård, Vena socken, Hulfsfreds kommun, Kalmar län, Småland,
Aspelands pastorat, Linköpings stift

Ulrika Haraldsson

Kalmar läns museum

Kyrkoantikvarisk rapport 2017

Kalmar läns museums bebyggelseenhet

Kalmar läns museums bebyggelseenhet utför antikvarisk medverkan vid förändringar och renoveringar av kulturhistoriskt värdefull bebyggelse/ bebyggelsemiljöer. Flera medarbetare är också certifierade som sakkunnig kontrollant av kulturvärden enligt Plan- och bygglagen.

Kalmar läns museum kan även erbjuda expertis inom exempelvis land- och marinarkologi, konservering och kulturmiljöpedagogik.

www.kalmarlansmuseum.se

Antikvarisk medverkan – vad är det?

Alla kyrkor och kyrkogårdar tillhörande svenska kyrkan byggda före 1940 är skyddade enligt Kulturmiljölagen. Denna lag används också för att skydda vissa andra byggnader, så kallade byggnadsminnen. I Kalmar län handlar det om ca 135 byggnader, bebyggelsemiljöer, parker etc. När en sådan skyddad miljö ska förändras krävs ett särskilt tillståndsbeslut från länsstyrelsen, som får ställa villkor om hur åtgärderna ska utföras. Samma sak gäller när länsstyrelsen fattar beslut om så kallade byggnadsvårdsbidrag till olika kulturhistoriskt värdefulla miljöer eller byggnader runt om i länet.

För att åtgärderna ska genomföras enligt länsstyrelsens beslut, med antikvariskt perspektiv och traditionella metoder och material "som innebär minsta möjliga skada" på byggnaden eller bebyggelsemiljön ska arbetet följas av antikvarisk expertis, den antikvariske medverkande. Denne ska vara fastighetsägaren och hantverkarna behjälplig med goda råd, följa och dokumentera arbetet samt redovisa genomförda åtgärder i en rapport.

Vena gravkapell

Antikvarisk medverkan vid renovering av tak och kors

Venakyrkogård, Venasocken, Hultsfredskommun, Kalmarlän, Småland, Aspelandspastorat, Linköpingsstift

Författare	Ulrika Haraldsson (UH)
Foto	UH, HB och Magnus Johansson (MJ)
Granskad av	Antikvarie Magnus Johansson
Layout	Stefan Siverud
Diarienummer	Kalmar läns museum: 32-117-16 Länsstyrelsen Kalmar län: 433-7511-15
Utgivare	Kalmar läns museum 2017
Kartor	Publicerade i enlighet med tillstånd 507-1417-10 från Lantmäteriverket.
Utförd av	Kalmar läns museum, Bebyggelseenheten
Kontaktperson	Liselotte Jumme
Beställare	Aspelands pastorat, Församlingshemmet, 570 84 Mörlunda
Kontaktperson	Jörgen Petersson (JP)
Hantverkare	Henrik Böris (HB), Allbygg AB Hultsfred
Renoveringsperiod	augusti-september 2017
Fältbesök skedde	20170822 UH, JP, HB och Johny Sigvardsson (JS) 20170921 MJ, JP, HB och JS
Slutbesiktigande	Utförs av Länsstyrelsen Kalmar län
Övriga handlingar och digitala fotografier	Förvaras i Kalmar läns museums topografiska arkiv.

Karta över Kalmar län med platsen markerad.

Kort om den aktuella byggnaden

I Vena socken fanns en kyrka redan under medeltiden, denna blev för liten och år 1799 stod den nya kyrkan klar. Kyrkan är byggd runt om den gamla, som sedan revs. Kyrkan är ritad av Jacob Wulff. Vena kyrka är ett exempel på en nyklassicistisk kyrka med nygotiska inslag. De nygotiska inslagen syns i lanterninen samt i dörrarna och fönstrens form. Kyrkan är stor. Den ska när den stod klar ha rymt 1200 personer och varit den största landsortskyrkan i Linköpings stift. Genom att bänkar har glesats ut finns idag plats för ungefär hälften så många besökare som ursprungligen fanns.

Eftersom den kyrka som idag finns i Vena byggdes som ett skal utanpå en äldre kyrka, bör delar av kyrkogården ha använts under mycket lång tid. Kyrkogården är framförallt utlagd väster och söder om kyrkan och har utvidgats 1918.

Gravkapellet byggdes i anslutning till utvidgningen i kyrkogårdens sydvästra hörn. Byggnaden är kvadratisk till formen med ett valmat tak. Det är byggt av kvaderhuggen granit och taket är belagt med tegel. Byggnaden kröns av kors och kula. Ingången i norr har en kraftig fronton och dörrar med sirliga smidesgångjärn. Stora rundbågiga fönster med bågar och karmar finns i öster och väster. Interiört är väggarna och tak putsade och avfärgade i vitt. I söder finns ett altare. Gravkapellet stod klart 1920. Byggmästare var Oskar Svensson, Hultsfred, och fasadens stenarbeten utfördes av Oskar Bergström och hans söner. Stenen ska ha hämtats i Kloketorpaberg nära Vena. Arkitekt var G. Holmdahl. Byggnaden användes som gravkapell fram till 1952–53. Därefter var den under lång tid förråd. Omkring år 2000 renoverades gravkapellet. Idag används byggnaden som bl.a. bisättningslokal och bårhus.

Utförda åtgärder

Den antikvariska medverkan har skett i samband med tillståndsgivning för aktuella åtgärder enligt Kulturmiljölagen. Tillstånd utfärdat av Länsstyrelsen i Kalmar.

Tak och kors

Tillstånd före renovering

Valmat tak täckt med enkupigt lertegel. Tegel, underliggande papp, läkt och plåt var i dåligt skick med otätheter, hål, flisor, sprickor, rost och flagor. Flera tegelpannor hade fallit ur sitt läge.

Träkors klätt med galvad gråmålad plåt som hade lagats vid flera tidigare tillfällen. Plåten uppvisade rost och hål.

Otät fotplåt och rännalsplåt i galvad målad plåt med rostskador.

Gravkapellet före åtgärd.

Gravkapellet före åtgärd.

Tegeltaket före åtgärd.

Tegeltaket före åtgärd.

Korset före åtgärd. Kraftig algpåväxt.

Korset före åtgärd.

Korset före åtgärd.

Rännnal före åtgärd.

Läkt, papp och fotplåt, skadad papp.

Nerplockat tegel.

Vidtagna åtgärder

Takteglet plockades ner. Läkt, papp, rännalsplåt och takfotsplåt revs. Råsponten var i gott skick och lagades bara upp med furu på något ställe. Ny takpapp T-tak EVO. Ny fotplåt i omålad, galvad plåt i samma mått som tidigare monterades. Fotplåten har nu droppnäsa för bättre avrinning. Rännalarna på var sida om entrépartiet försågs med ny omålad, galvad plåt. Plåten i rännan är nu 25 cm bred, 5 cm bredare, än tidigare för att ge ett bättre skydd. Standardläkt monterades. Nytt tvåkupigt Vittinge Monier lertegel lades på fallen. Nocken lades med Vittinge nocktegel. Frontens kant täcktes med ny galvad plåt.

Korset plockades ner, skadade plåtpartier togs bort. Plåttäckningen lagades upp (svetsades fast) med galvad plåt. Hela plåttäckningen, med basen, målades i samma gråa nyans som tidigare.

Råspont, nertagning av papp och läkt.

Ny papp, läkt och fotplåt.

Gravkapellet efter åtgärd.

Korset efter åtgärd.

Kommentarer

En ventilationshuv på taket togs bort. Huven kan ha varit från gravkapellets uppförande 1920. Den utgjorde ett spår av uppvärmningen och berättade att Vena gravkapell har varit ett uppvärmt kapell och inte bara ett kallt gravkor. Rökgången som den var ansluten till är igensatt och kaminen är sen länge borttagen. Huven i sig hade ingen konstnärlig utformning som var anpassad till kapellet (standardutförande), den hade inte någon särskilt hög ålder och den fyllde inte längre någon funktion. Den berättade om en tidigare uppvärmning men utan att kaminen eller rökgången är kvar var det svårt att förstå sammanhanget. Huven visade inte tydligt på sin tidigare funktion och den kunde komma att bidra till ett ökat underhåll och funktionsbrister i framtiden. Huven är fotodokumenterad.

Inga tegel med stämplor har hittats. 10–20 stycken tegelpannor har sparats i vaktmästarlokalen.

Numera borttagen ventilationshuv, före åtgärd.

Sändlista

Länsstyrelsen i Kalmar län, 391 86 Kalmar, 2 ex

Riksantikvarieämbetet, Box 5405, 114 84 Stockholm, 2 ex

Aspelands pastorat, Jörgen Petersson, Församlingshemmet, 570 84 Mörlunda

Linköpings stift, endast e-post: gunnar.nordanskog@svenskakyrkan.se

Allbygg AB Hultsfred, Henrik Börjs, Box 141, 57723 Hultsfred

Adress Box 104,
S-392 21 Kalmar

Telefon 0480-45 13 00

E-post info@kalmarlansmuseum.se
Webb kalmarlansmuseum.se

